

شورای عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه های علمیه ی خواهران
معاونت پژوهش

عنوان

مسئولیت پرداخت دیه در قتل خطای محض

استاد راهنما

حجت الاسلام و مسلمین حاج آقا قادر غدیری

نگارنده

پریسا امیری تولون

شهریور ۱۴۰۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تمحيديه:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَنَا مِنَ الْمُتَمَسِّكِينَ بِوَلَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَالأئِمَّةِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ

مشکر و قدردانی:

الکون که بیاری خداوند متعال موفق به پایان این رساله شده ام بر خود لازم می دانم که از همه کسانی که مراد تدوین این پژوهش یاری کرده اند. صمیمانه تقدیر و تشکر می نمایم بویژه از استاد بزرگوار حجت الاسلام والمسلمین حاج آقا قادر غدیری که با صبوری و ممانعت اینجانب راراهبانی نمودند.

در پایان از خداوند منان طلب عاقبت بخیری و سلامتی برای تمامی عزیزان دارم.

چکیده

براساس دیدگاه فقهای شیعه مسئول پرداخت دیه در قتل خطائی محض عاقله می باشد ولی اصل شخصی بودن مسئولیت اقتضا می کند که در صورت وقوع جنایتی بر نفس یا مادون نفس مسئول پرداخت دیه تنها شخص جانی باشد. این اصل در مواردی استثنا شده است مثل ضمان عاقله، اقارب و همچنین بیت المال می باشد که در مواردی مسئول پرداخت دیه جنایتی است که دیگری انجام داده است. ما در این نوشتار ادله موافقان و مخالفان وارد در این موارد مورد بحث و بررسی قرار دادیم و نتیجه حاصل این شد که در قتل خطای محض پرداخت دیه توسط عاقله صورت می گیرد به شرط آنکه از طریق بینه ثابت شده باشد و همچنین بیت المال مسئول پرداخت دیه است در صورتی که جانی دارای عاقله نباشد.

واژگان کلیدی:

عاقله، دیه ، بینه، قتل

٨. جبعى العالمى، زين الدين ، مسالك الافهام الى تنقيح شرائع الاسلام ، ج دوم ، چاپ سوم ، قم ، مكتبه بصيرتى ، ١٣٨٣
- ٩ .....، الروضه البهيه فى شرح اللمعه دمشقيه ، ج ١٠، چاپ اول، بيروت : تصحيح كلانتر، بى تا
١٠. حسينى شيرازى، سيد محمد ، كتاب القصاص ، قم : دارالقرآن الحكيم ، بى تا
١١. حر عاملى ، محمد بن حسن ، وسائل الشيعه ، ج ١٩ ، بى جا ، آل البيت ، ١٤١٤ هـ ق
١٢. حسينى عاملى ، محمدجواد، مفتاح الكرامه، ج ٢١، بيروت، موسسه آل البيت، بى تا
١٣. حلى ،جعفر بن حسن ، شرائع الإسلام فى مسائل الحلال والحرام ، چاپ اول ، تهران : انتشارات استقلال، ، ١٤٠٩ هـ
- ١٤ .....،قواعد الاحكام ، قم : دفتر انتشارات اسلامى وابسته به جامعه مدرسين حوزه علميه قم ، ١٣٩٦
- ١٥ .....، مختلف الشيعه، ج ٩، قم: مؤسسه النشر الاسلامى، ١٤١٩ ،
- ١٦ .....، تذكره الفقها، ج ٢، قم : المكتبه الرضويه ، بى تا،
١٧. خوئى ،ابوالقاسم ، مبانى تكملة المنهاج ، ج ١، بغداد، بابل، بى تا ،
- ١٨ .....، معجم رجال الحديث، جلد ٨، بيروت: موسسه الخوئى الاسلاميه ، بى تا
١٩. خمينى ، روح الله ، موسوعه الامام الخمينى (قدس سره)، ج ١٠، تهران : موسسه تنظيم و نشر آثار امام خمينى (ره)، ١٣٩٦
٢٠. راغب اصفهانى ، حسين بن محمد المفردات فى غريب القرآن، چاپ اول ، دمشق بيروت: دارالعلم الدار الشاميه ، ١٤١٢ق
٢١. سيورى ، جمال الدين المقداد بن عبدالله ، كنز العرفان فى فقه القرآن، ج ٢، مرتضوى، ١٣٦٥
٢٢. شيرازى ، سيدمحمدحسين ، الفقه ، ج ٨٩، قم : موسسه الفكر الاسلامى، ١٤٠٧ هـ ق،
٢٣. صانعى ، يوسف، منتخب الاحكام ، چاپ پنجم، تهران : ميثم تمار ، ١٣٨٢

۲۴. طوسی، ابو جعفر محمد بن حسن ، النهایه فی المجرّد الفقه و الفتاوی ، چاپ دوم ، بیروت : دارالاندلس، ۱۴۰۰ ق
- ۲۵.....، تهذیب الاحکام، ج ۱۰، چاپ چهارم، تهران دارالکتب العمیه، ۱۳۶۵
- ۲۶.....، المبسوط فی فقه الامامیه ، ج ۷، چاپ سوم ، تهران : المکتبه المرتضویه ، ۱۳۸۷
- ۲۷.....، الخلاف، ج ۵، الطبعة الاولى قم : مؤسسه النشر الاسلامی ، ۱۴۱۷ ق
۲۸. طریحی، فخر الدین ، مجمع البحرین (چاپ جدید)، ج ۵ ، چاپ اول، تهران : مکتب المرتضویه ، ۱۳۹۵،
۲۹. عاملی جزینی ، مکی بن محمد ، الدروس الشرعیه فی فقه الامامیه ، ج اول، چاپ اول، بی جا ، بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی ، ۱۳۷۵
۳۰. عمید زنجانی، عباسعلی، آیات الاحکام حقوقی و کیفری، چاپ اول، تهران: مجد، ۱۳۸۸،
۳۱. عنسی الصنعانی - زیدیه، أحمد بن قاسم، البحر الزخار الجامع لمذاهب علماء الأمصار، ج ۱۴، مکتبه الیمن : موقع الإسلام، بی تا
۳۲. فراهیدی ، خلیل بن احمد ، العین، ج ۸، چاپ دوم ، قم : هجرت ، ۱۴۱۰ ه ق
۳۳. کلینی ، ابو جعفر، محمد بن یعقوب، الکافی (ط - الإسلامیه)، ج ۷، چاپ چهارم ، تهران : دار الکتب الإسلامیه، ۱۴۰۷ ه ق،
۳۴. کرکی، محقق، جامع المقاصد، ج ۵، چاپ اول ، قم: مؤسسه آل البيت ، بی تا
۳۵. مروارید ، علی اصغر ، الموسوعه فقهیه القضاء و الشهادات ، ج ۴، بیروت: ۱۴۲۱ ه ق،
۳۶. مفید ، محمد بن محمد، المقنعه ، چاپ اول ، قم : کنگره جهانی هزاره شیخ مفید، ۱۴۱۳ق،
۳۷. ماوردی ، ابوالحسن علی ، الاحکام السلطانیه ، دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ اول ، قم: بی تا
۳۸. مصطفوی، حسن، التحقیق فی کلمات القرآن الکریم ج ۹، تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب ۱۳۶۰

۳۹. نجفی ، محمدحسن ، جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام ، ج ۴۲ ، چاپ هفتم ، بیروت : داراحیاء التراث العربی

۴۰. نراقی ، ملا احمد ، عوائد الایام ، ج ۱ ، چاپ سوم ، قم : مکتبه بصیرتی قم ، ۱۴۰۸ هـ

۴۱. نجاشی ، ابوالحسین بن احمد ، رجال النجاشی ، چاپ ششم ، قم : موسسه النشر الاسلامی ، ۱۳۶۵

ج) مقالات

۱. اسماعیلی ، اسماعیل ، " پژوهشی در موردهای ششگانه دیه " ، فقه ، شماره ۲۵ و ۲۶ ، ۱۳۷۹
۲. اسکندری ، عبدالکریم ، " راهکارهای حمایت از بزه دیدگان در سیاست جنایی اسلام و اسناد بین الملل " ماهنامه معرفت ، شماره ۱۳۴
۳. پور قاسمی ، احمد و طباطبایی لطفی ، عصمت السادات ((قسامه و نقش آن در اثبات جنایت از منظر فقه و حقوق موضوعه ایران)) فصلنامه تخصصی مطالعات فقهی و فلسفی ، ۱۳۹۷ ، شماره ۳۴
۴. حکیمی ، محمدمهدی ، " آثار اقرار " سایت پژوهشکده باقرالعلوم (علیه السلام) ۱۴۰۲/۸/۲۶
۵. حسینی حائری ، سید کاظم ، " احتکار " فصلنامه فقه اهل بیت علیهم السلام ، ۱۳۹۰ ، شماره ۶۸
۶. خدا بخشی ، عبدالله ، " قسامه در رویه قضایی " ، حقوق اسلامی ، شماره ۲۵ ، ۱۳۸۹
۷. دهقان نیری ، کامبیز " حدود ثغور عاقله در مناسبات اجتماعی " ، نرم افزار سراج سعادت
۸. داورزنی ، حسین ، " قسامه " ، مقالات و بررسیها ، شماره ۷۶ ، ۱۳۸۳ ، پرتال جامع علوم انسانی
۹. درس خارج فقه آیت الله سبحانی ، ۱۴۰۲/۸/۲۴ ، سایت کتابخانه قائم
۱۰. دوست محمدی ، هادی ، بحثی در لوث و قسامه ، مجله کانون وکلا ، شماره ۵ ، بی تا
۱۱. رجبی اصل ، مهدی ، " دیه ، جبران خسارت ، مجازات " : سایت پژوهشکده باقرالعلوم (علیه السلام) ۱۴۰۲/۸/۲۵

۱۲. زراعت ، عباس شهادت اقربا و خادم و مخدوم، مجله دانشکده حقوق دانشگاه تهران ، شماره ۶۶، بی تا

۱۳. سجادی ، صادق ، "بیت المال" ، تاریخ ، مرکز دائره المعارف بزرگ اسلامی ، ۱۳۹۹ ، مدرسه کتابخانه فقاہت

۱۴. سبحانی، جعفر "دیه" ، فصلنامه رهنمون، ۱۳۷۲ ، شماره

۱۵. عابدینی، احمد ، "قاعده ارزش خون انسان" ، شماره ۴۰، ۱۳۸۳ . پرتال جامع علوم انسانی

۱۶. عدالتی، تقی ((بینه)) ، فصلنامه فقه ، ۱۳۷۳، شماره ۲

۱۷. غفاری، مهدی ، "بینه" ، ۱۳۹۹ ، مدرسه کتابخانه فقاہت

۱۸. فجری ، علیرضا ، "تقصیر جزایی" ، ۱۳۹۳ ، در سایت پژوهشکده باقرالعلوم علیه السلام ۱۴۰۲/۸/۲۷

۱۹. موسوی ، سیداحمد، "استماع شهادت شهود" ، ۱۳۹۳ . در سایت پژوهشکده باقرالعلوم (علیه السلام) ۱۴۰۲/۸/۲۷

۲۰. قمی ، محمد مومن ، ((مالکیت انفال)) فصلنامه فقه اهل بیت ، ۱۳۸۹ ، شماره ۶۴-۶۳

۲۱. یزدی محمد ((بحثی در قسامه)) ، فصلنامه فقه اهل بیت ، ۱۳۸۳ ، شماره ۳۷

(د) پایان نامه

امامی راد، کورش، جایگاه و تبیین مسئولیت عاقله و نقش آن از جهت اجرای حکم در نظام کیفری و فقه اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات شاهرود، پایان نامه کارشناسی ارشد، ۱۳۹۳

(ه) سایت

<https://fa.wikishia.net>

<https://abadis.ir>

<http://wiki.ahlolbait.com>

[/http://pajoohi.ir](http://pajoohi.ir)